

Obecné zásady interpretace výsledků - mikrobiologie vody

Hodnocení rozborů vody

Konzultační den

RNDr. Jaroslav Šašek

ČSN P ENV ISO 13843: 2002

Jakost vod - Pokyny pro validaci mikrobiologických metod

- Mez detekce / mez stanovitelnosti
- Opakovatelnost / reprodukovatelnost
- Nejistoty / konfidenční interval (CI 95%)
- Shodnost / přesnost / robustnost
- Citlivost / specifická / proporcionalita (linearita)
- Variační koeficient (CV)

Výsledek vyšetření

ovlivňují

následující skutečnosti

Vliv vzorkování

- vyhlášky odkazují na normalizované postupy (odběry vzorků, metody vyšetření)
- výjimečně specifikují postup odběru (odběry z bazénů, legionel)
  - jak a kde odebrat vzorek

Normalizované postupy

- **ČSN EN ISO 19458 : 2007**
Jakost vod – Odběr vzorků pro
mikrobiologickou analýzu
- **Jakost vod – Odběry vzorků**
ČSN EN 25667 - 1-2
ČSN EN ISO 5667- 3
ČSN EN ISO 5667 – 4-14

Vliv metody stanovení

- kulturační metody
- metody přímých počtů
- genetické metody

Absolutní počet mikrobů - stanoví přímé počty

kulturační - zlomek přímých počtů

Kultivovatelnost v % z celkového počtu přítomných bakterií

[Aman, R.I. et al.: 1995]

<u>lokalita:</u>	<u>% kultivovatelnosti</u>
mořská voda	0,001 – 0,1
sladká voda	0,25
mesotrofní jezera	0,01 – 1,0
neznečištěná voda v ústí řek	0,1 – 3
aktivovaný kal	1 – 15
sedimenty	0,25
půda	0,3

Mikrobiologické vyšetřovací metody (kultivace)

U Z A N Ě N Í

- definován cílový mikroorganismus
- stanoven postup vyšetření

Nejedná se o stanovení absolutního počtu mikrobů či cílových skupin, druhů (stanoví se okruh, daný specifikací postupu)

Výsledek stanovení ovlivní

- Volba:**
- kultivačního média
  - způsob očkování (MF, SP, PP)
  - inkubační teplota
  - inkubační doba

teplotní šok, aerobní šok (potlačení striktně aerobních při PP), anaeroby či mikroaerofily při aerobní kultivaci, nutriční šok

Stanovení organotrofních mikrobů

max. počty :   dosaženy po 12 – 14 dnech

dosažení 50% max. počtů :

20 °C	= 8 dní
28 °C	= 6 dní
35 °C	= 4 dny

Pro praxi je vhodný kompromis: 5 – 7 dní

normalizované metody: 2 - 3 dny

Odečítání KTJ na plotnách

- pro kalkulaci výsledků nutno použít jen určitý počet kolonií na plotnách

ČSN ISO 8199:1994

uvádí pro metodu očkování na povrch média (SP – spread)
& metoda zalévání do média (PP-pour plate technique)

= očkovat tak, aby bylo dosaženo počtů **25 - 300**
na plotně o ϕ 90/100 mm

pro MF – membránová filtrace:

do **100** kolonií na MF ϕ 47 – 50 mm

Limit 500 KTJ /ml

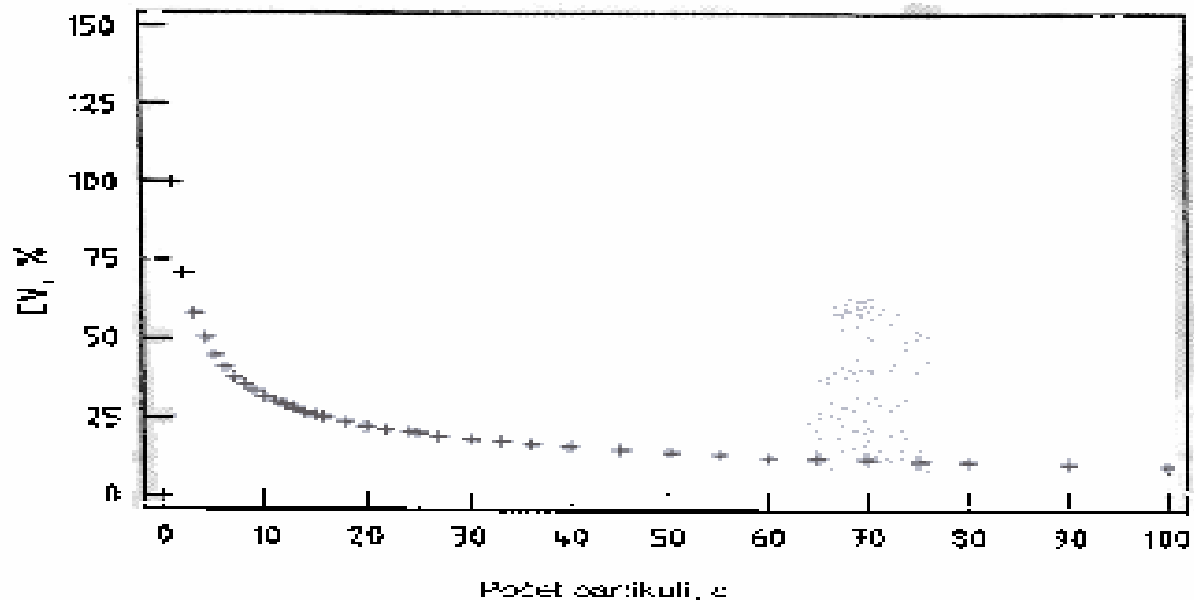
Vyhl č. 252/2004 Sb. – pro NZ, DP, zdroje < 5 m³/den

Očkování 1 ml metodou zalévání do média = 300 KTJ

vyšetřit: 2 x 0,5 ml nebo ředění 1:10

Počet partikulí (c) & relativní shodnost (CV- variační koeficient = 100 RSD)

- Graf ukazuje, proč 20 – 30 KTJ je tradičně považováno za nejnižší statisticky spolehlivé počty

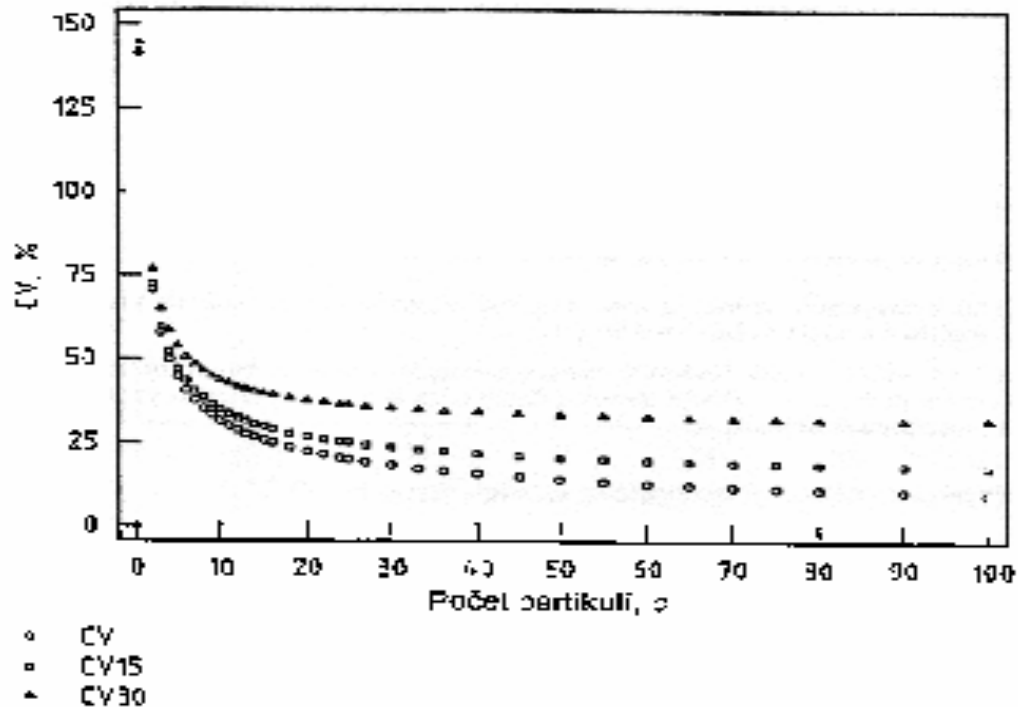

Obrázek 1 – Variační koeficient počtu partikulí c v dokonale promíchané suspenzi dle zákona Poissonova rozdělení

Počet partikulí (c) & relativní shodnost (CV- variační koeficient = 100 RSD)

ČSN F ENV ISO 13843

Obrázek 3 znázorňuje vliv rozdílných stupňů nadměrné disperze na celkovou relativní shodnost (variační koeficient).

POZNÁMKA. Závislost variačního koeficientu (CV) na počtu (c) odečtených partikulí a na mírném vzdáleném rozptýlení. Dolní křivka: Poissonův model bez nadměrné disperze. Horní křivky: záporné binomické rozdělení s 15 % a 30 % nadměrné disperze ($\nu = 0,15$ a $0,30$).

Obrázek 3 – Vliv nadměrné disperze na CV

Vyjadřování výsledků KTJ / objem (ISO/DIS 8199)

rozpětí optimální přesnosti = 10 KTJ – horní limit
přesnost rychle klesá při < 10 KTJ

4 KTJ = mez stanovitelnosti
(předpoklad přijatelné RSD = 50%)

3 – 1 KTJ = průkaz / objemu
(přesnost výsledku je velice nízká)

0 KTJ = < 1 KTJ / objem

NULA

0 KTJ / objem

odečet 0/ml = se vyjádří $< 1 / \text{ml}$
dle ISO /DIS 8199

Konfidenční meze (CI 95%) = 0 - 5

Paralelní vyšetření & shodnost

- Shodnost = se vyjadřuje jako směrodatná odchylka
(je nepřímo úměrná celkovému počtu mikrobů)

$$\text{RSD} = \sqrt{1/c}$$

příklad:

48 KTJ / 1 plotně $\Rightarrow$ **RSD = $\pm 0,14$** (VC = 14%)
12+16+20 = **48/3** plotny = 16 **RSD = 0,16** (VC = 16%)

Náhodná (Poissonova) & nadměrná disperze

Počet KTJ potřebný k dosažení dané rel. shodnosti je v podmínkách nadměrné disperze je **vyšší** než při náhodné !!

$$C = 1 / \text{RSD}^2 - u^2$$

Příklad: téže shodnosti se dosáhne

$u = 0,15$; $\text{RSD} = 0,2$ (20%) $c = 57$ ($c =$ počet odečtených KTJ)

$u = 0$ $\text{RSD} = 0,2$ $c = 25$

lepší shodnost = opakování postupu

Konfidenční meze (interval spolehlivosti)

Z - počet kolonií na plotně / MF:

- $Z \geq 20$ $C \pm 95\% \text{ CI} = Z \pm 2\sqrt{Z} / A \cdot V$
/ČSN ISO 8199/

(100 KTJ / plotně = 82 – 122)

- $Z < 20$ zvýšená asymetrie Poissonovy distribuce na CI 95% zohlední korekci
 $C \pm 95\% \text{ CI} = (Z + 2 \pm 2\sqrt{Z+1}) \cdot V/A$

Poissonovy tabulky

Konfidenční meze

(Poissonova distribuce)

$$1 \quad \text{KTJ} / \text{objem} \quad = \quad 0,0253 \quad - \quad 5,57$$

$$0 \quad \text{KTJ} / \text{objem} \quad = \quad 0 \quad - \quad 5$$

Table 13 95% Confidence Intervals (95% CI) for the (unobserved) count from the second half-sample for the observed count from the first half-sample of 0 to 100 (see section 6.2.6)

Observed count in first half-sample	95% CI for unobserved count in second half-sample	Observed count in first half-sample	95% CI for unobserved count in second half-sample
0	0-5	24	12-40
1	0-7	25	13-41
2	0-9	26	13-43
3	0-11	27	14-44
4	0-12	28	15-45
5	0-14	29	16-47
6	1-16	30	16-48
7	1-17	31	17-49
8	2-19	32	18-50
9	2-20	33	19-52
10	3-22	34	19-53
11	3-23	35	20-54
12	4-24	36	21-55
13	5-26	37	22-56
14	5-27	38	22-58
15	6-28	39	23-59
16	6-30	40	24-60
17	7-31	41	25-61
18	8-32	42	26-63
19	8-34	43	26-64
20	9-35	44	27-65
21	10-36	45	28-66
22	10-38	46	29-67
23	11-39	47	29-69
48	30-70	75	52-102
49	31-71	76	53-103
50	32-72	77	54-104
51	33-73	78	55-105
52	33-75	79	56-106
53	34-76	80	57-107
54	35-77	81	58-108
55	36-78	82	58-110
56	37-79	83	59-111
57	38-80	84	60-112
58	38-82	85	61-113
59	39-83	86	62-114
60	40-84	87	63-115
61	41-85	88	63-117
62	42-86	89	64-118
63	42-88	90	65-119
64	43-89	91	66-120
65	44-90	92	67-121
66	45-91	93	68-122
67	46-92	94	69-123
68	47-93	95	69-125
69	47-95	96	70-126
70	48-96	97	71-127
71	49-97	98	72-128
72	50-98	99	73-129
73	51-99	100	74-130
74	52-100		

Příloha A (normativní)

Konfidenční meze pro odhad počtu

Hodnoty uvedené v tabulkách A.1 a A.2 jsou založeny na literárním prameni [10].

Tabulka A.1 - Odhad počtu z jedné Petriho misky

Počet mikroorganismů ¹⁾	Konfidenční meze pro pravděpodobnost 95 %		Procento chyby pro mez ²⁾	
	dolní mez	horní mez	dolní	horní
1	< 1	6	- 97	+ 457
2	< 1	7	- 88	+ 261
3	< 1	9	- 79	+ 192
4	1	10	- 73	+ 156
5	2	12	- 68	+ 133
6	2	13	- 63	+ 118
7	3	14	- 60	+ 106
8	3	16	- 57	+ 97
9	4	17	- 54	+ 90
10	5	18	- 52	+ 84
11	6	20	- 50	+ 79
12	6	21	- 46	+ 75
13	7	22	- 47	+ 71
14	8	24	- 45	+ 66
15	8	25	- 44	+ 65

1) Je roven počtu kolonií.

2) Je vztaženo na počet mikroorganismů (1. sloupec).

Tabulka A.2 - Odhad počtu ze dvou Petriho misek

Počet kolonií ¹⁾	Počet mikroorganismů	Konfidenční meze pro pravděpodobnost 95 %		Procento chyby pro mez ²⁾	
		dolní mez	horní mez	dolní	horní
1	1	1	3	- 97	+ 457
2	1	1	4	- 88	+ 261
3	2	1	4	- 79	+ 192
4	2	1	5	- 73	+ 156
5	2	1	6	- 68	+ 133
6	3	1	6	- 63	+ 118
7	4	2	7	- 60	+ 103
8	4	2	8	- 57	+ 87
9	4	2	9	- 54	+ 80
10	5	3	9	- 52	+ 84
11	6	3	10	- 50	+ 79
12	6	3	10	- 48	+ 75
13	6	3	11	- 47	+ 71
14	7	4	12	- 45	+ 68
15	8	4	12	- 44	+ 65
16	8	5	13	- 43	+ 62
17	8	5	14	- 42	+ 60
18	9	5	14	- 41	+ 58
19	10	6	15	- 40	+ 56
20	10	6	15	- 39	+ 54
21	10	6	16	- 38	+ 53
22	11	7	17	- 37	+ 51
23	12	7	17	- 36	+ 50
24	12	8	18	- 35	+ 49
25	12	8	18	- 35	+ 48
26	13	8	19	- 35	+ 47
27	14	9	20	- 34	+ 46
28	14	9	20	- 34	+ 45
29	14	9	21	- 33	+ 44
30	15	10	21	- 32	+ 43

1) Spočítány ze dvou Petriho misek.

2) Je vztaheno na počet mikroorganismů (2. sloupec)

Konfidenční meze

pro různé počty mikroorganismů

Grafy ukazují, jakou mají pravděpodobnost

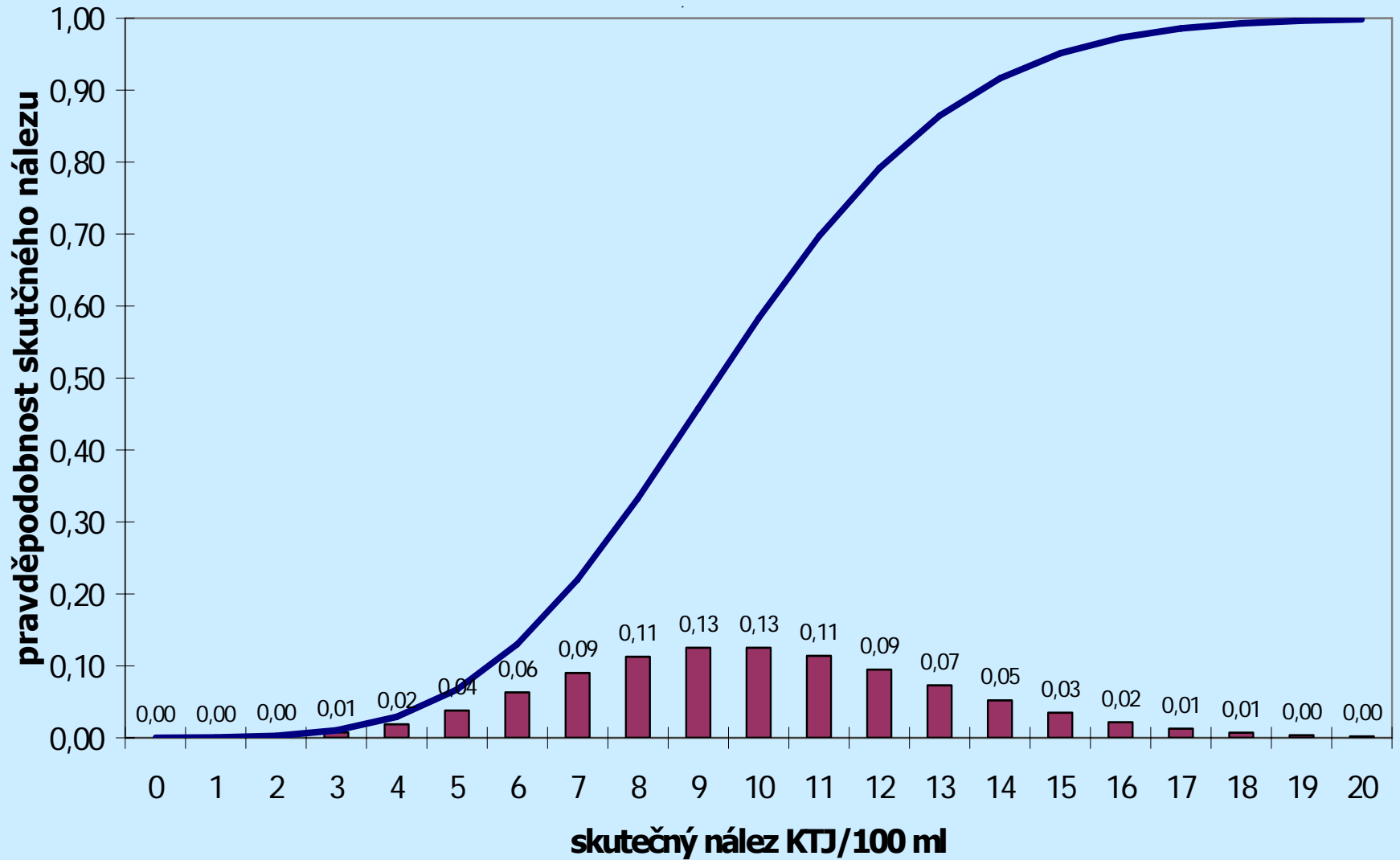
jednotlivé počty KTJ

v daném intervalu spolehlivosti

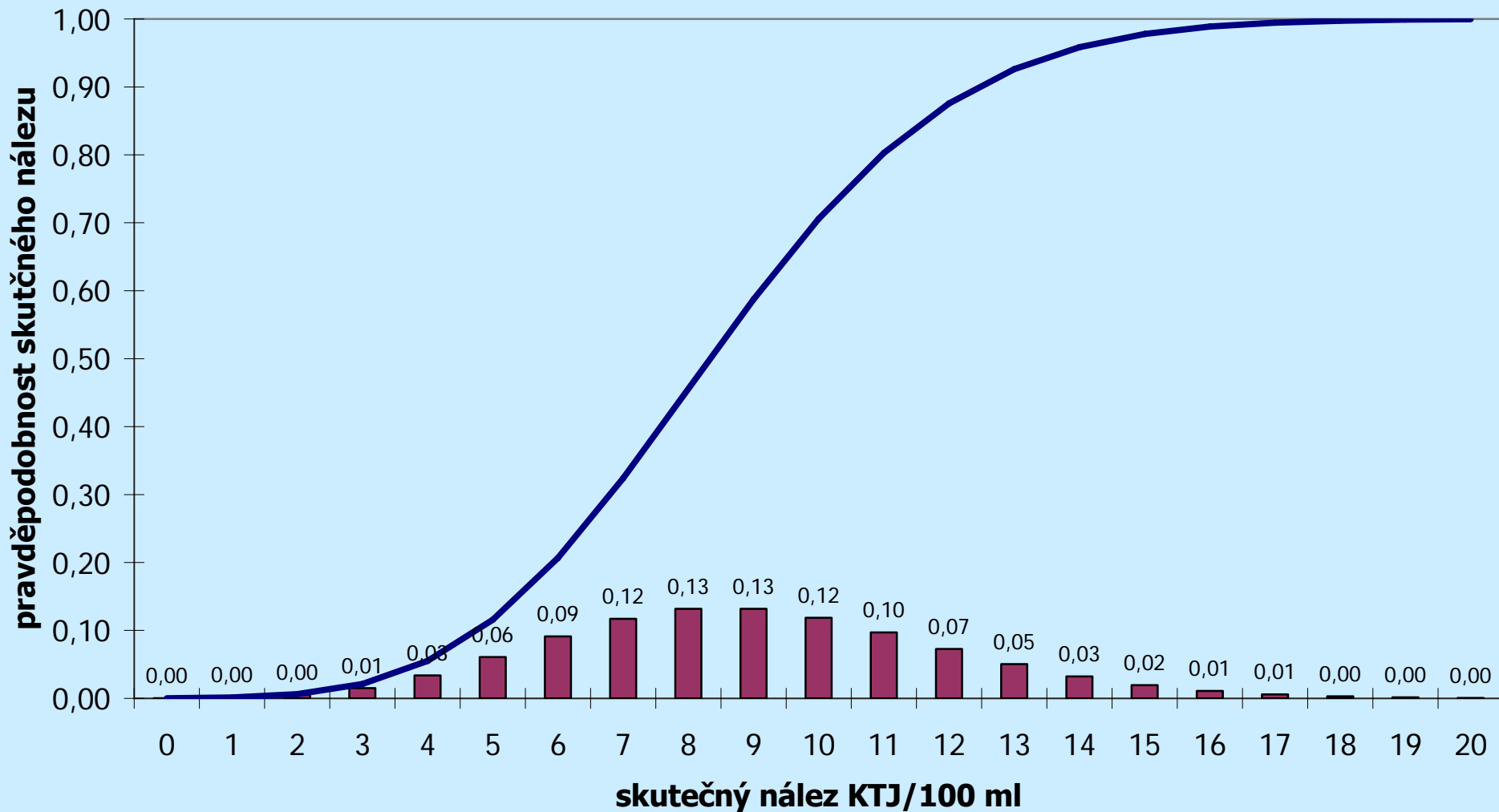
$$1 \text{ KTJ / objem} = 0 - 6$$

Interpretace nulového nálezu v mikrobiologii a při mikroskopických rozborech

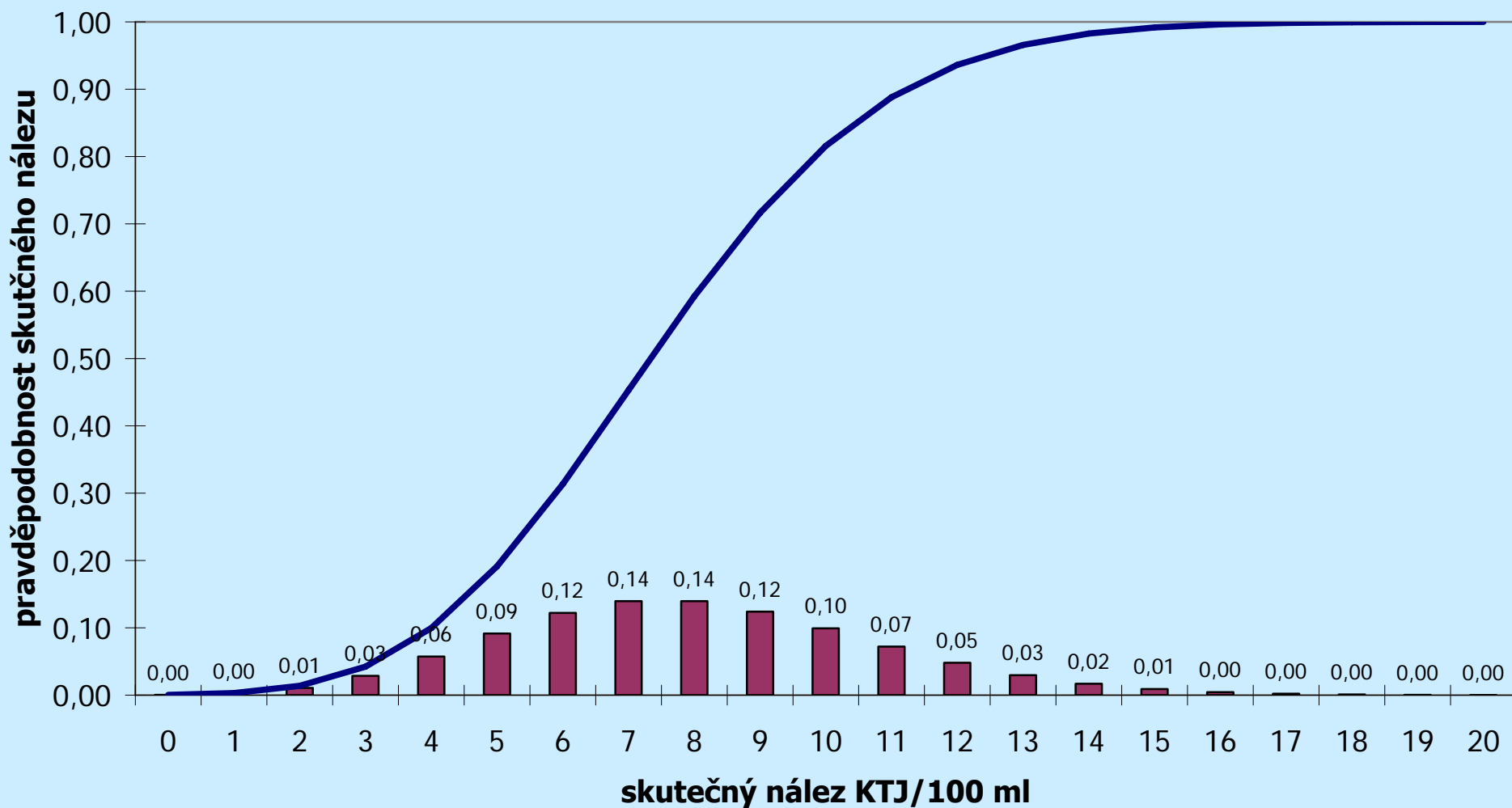
Střední hodnota - 10 KTJ/100 ml

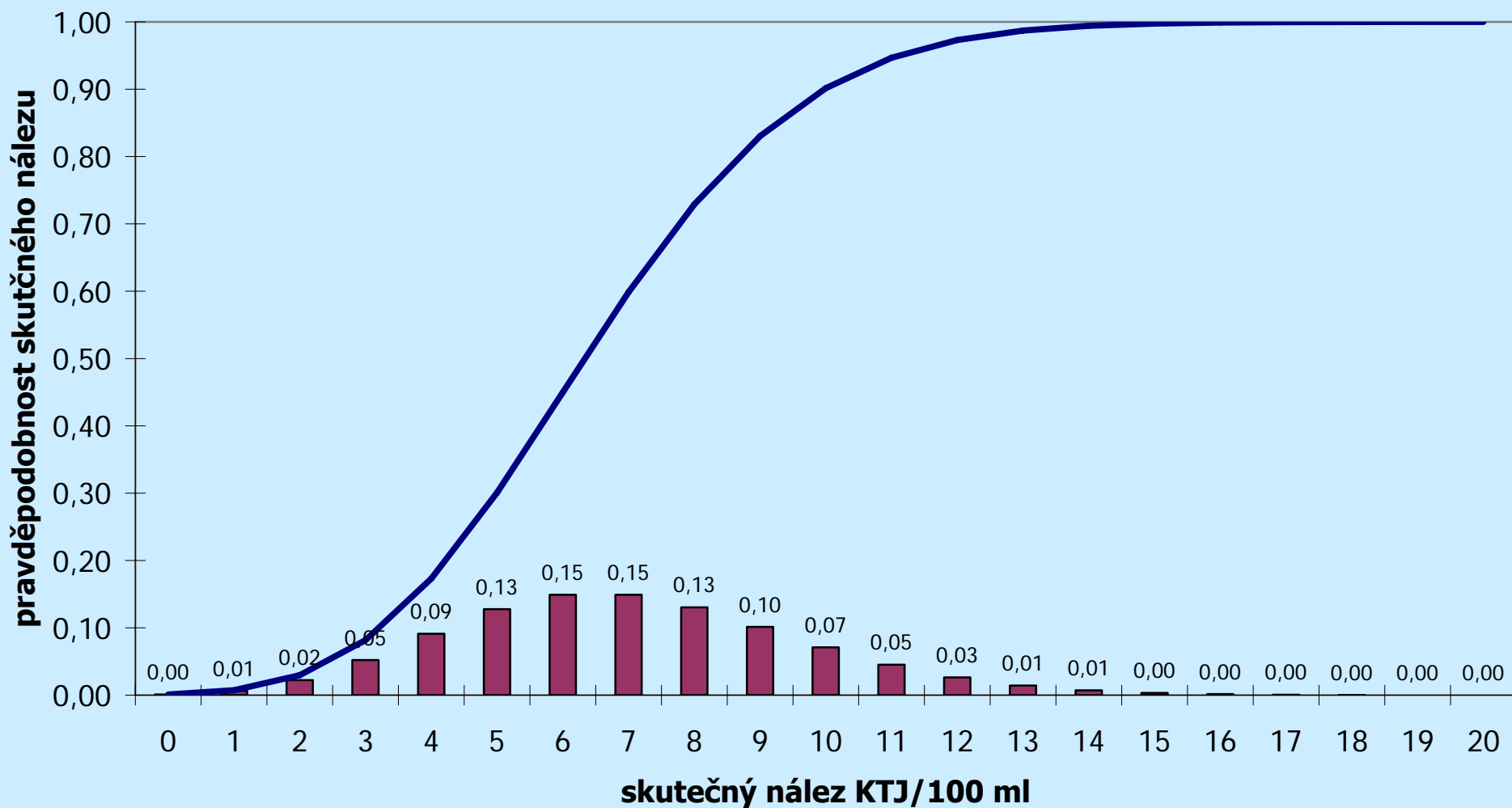
Střední hodnota - 9 KTJ/100 ml

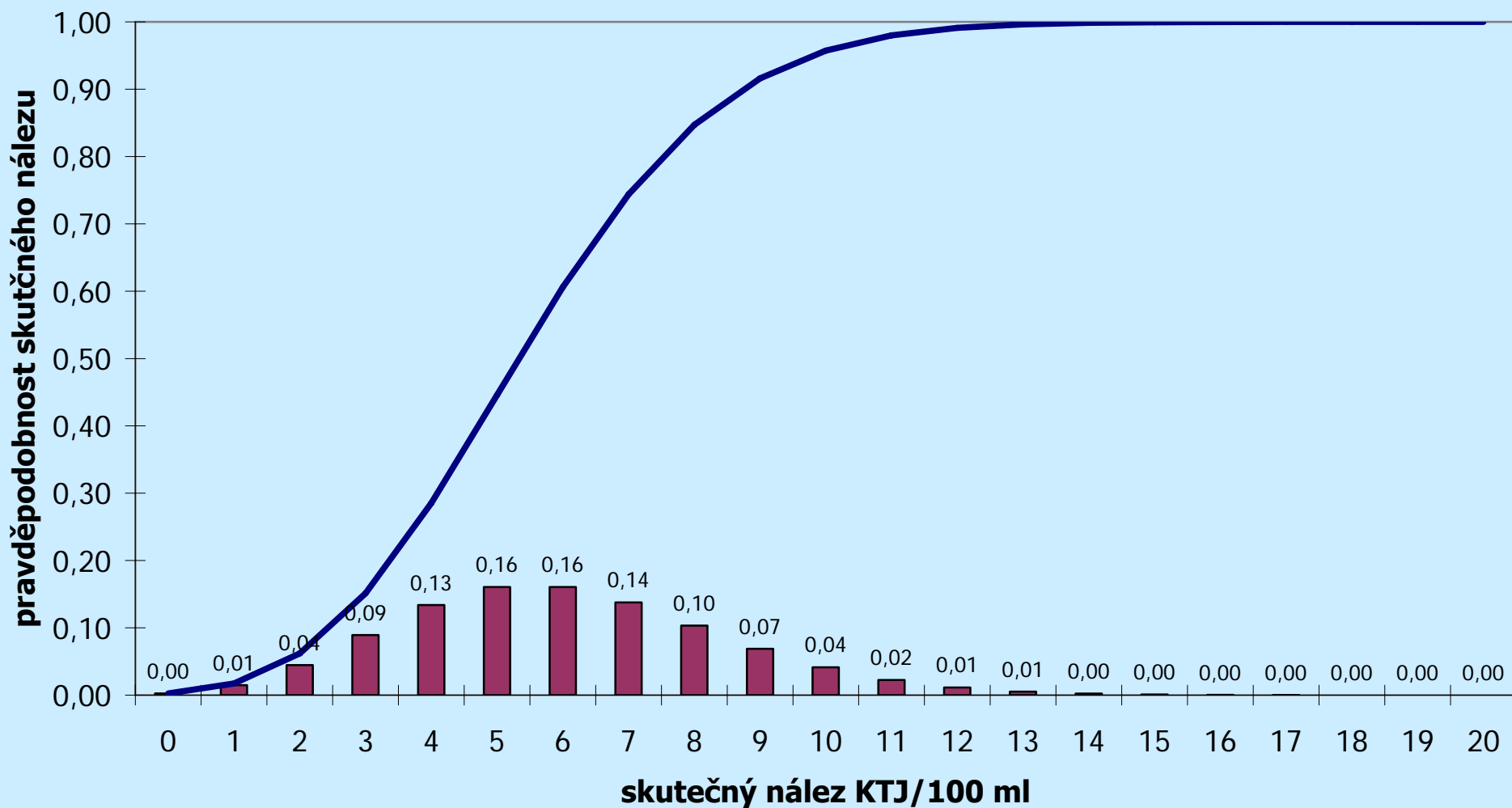
Střední hodnota - 8 KTJ/100 ml

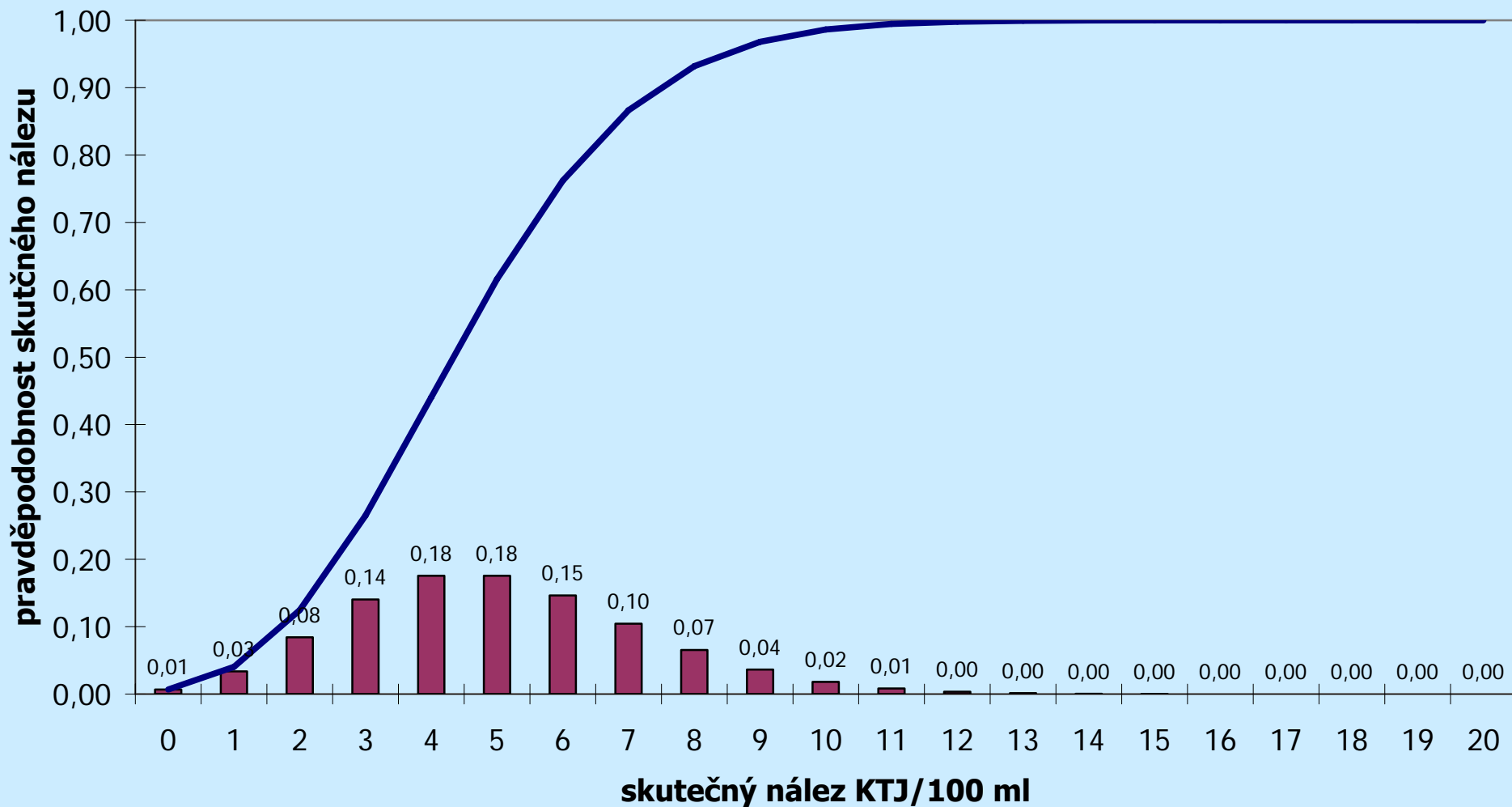
Střední hodnota - 7 KTJ/100 ml

Střední hodnota - 6 KTJ/100 ml

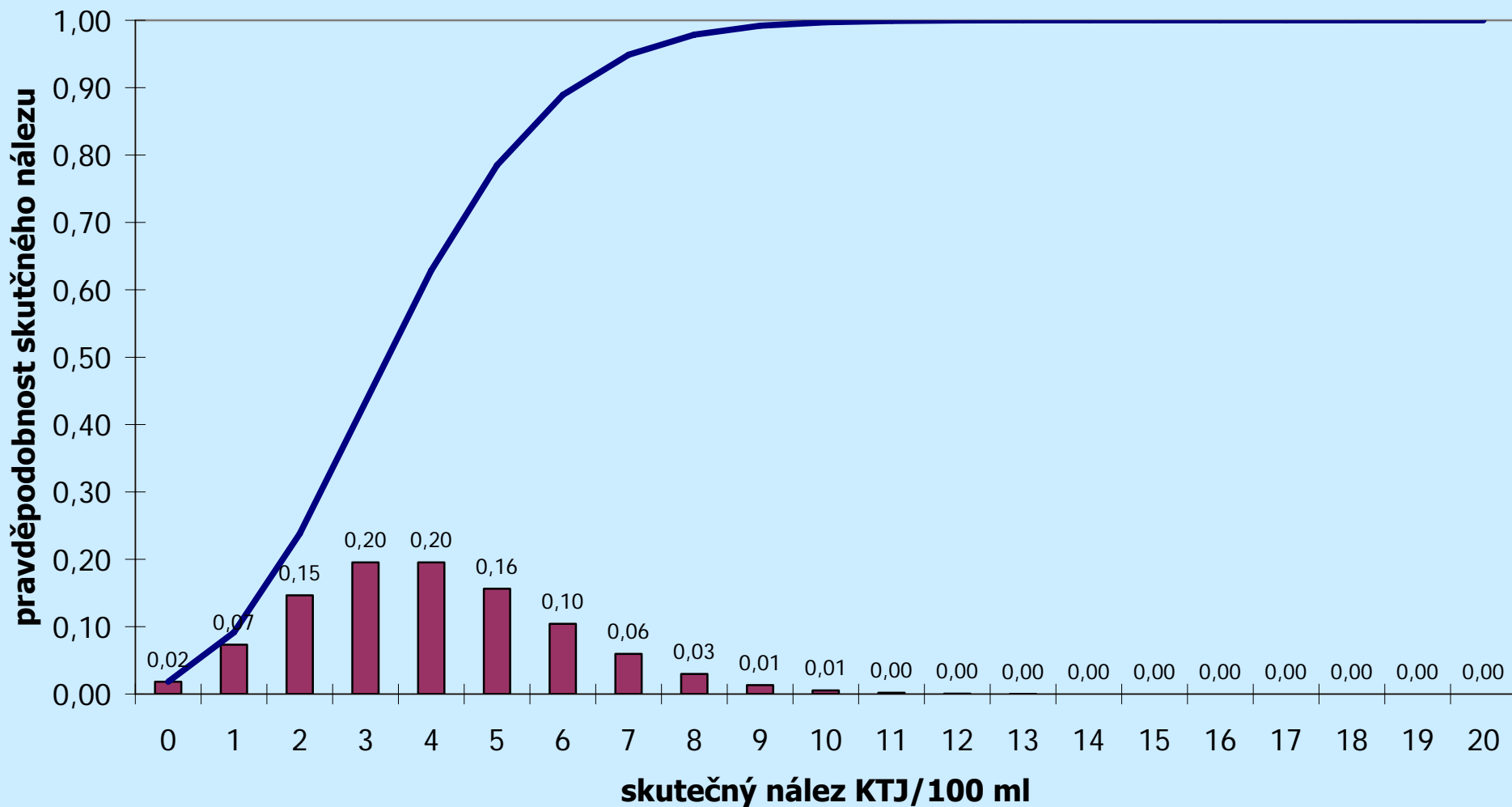

Střední hodnota - 5 KTJ/100 ml

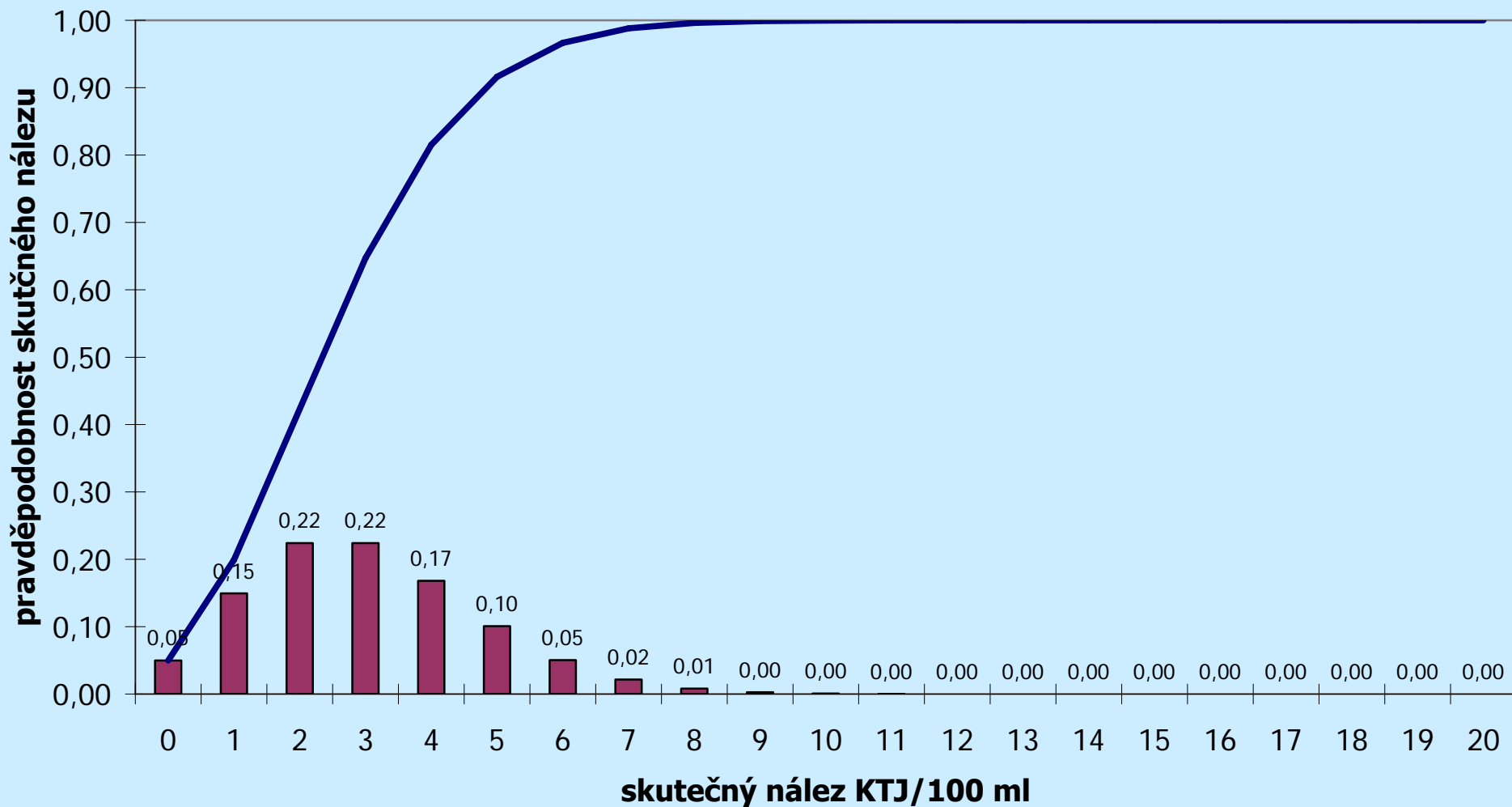

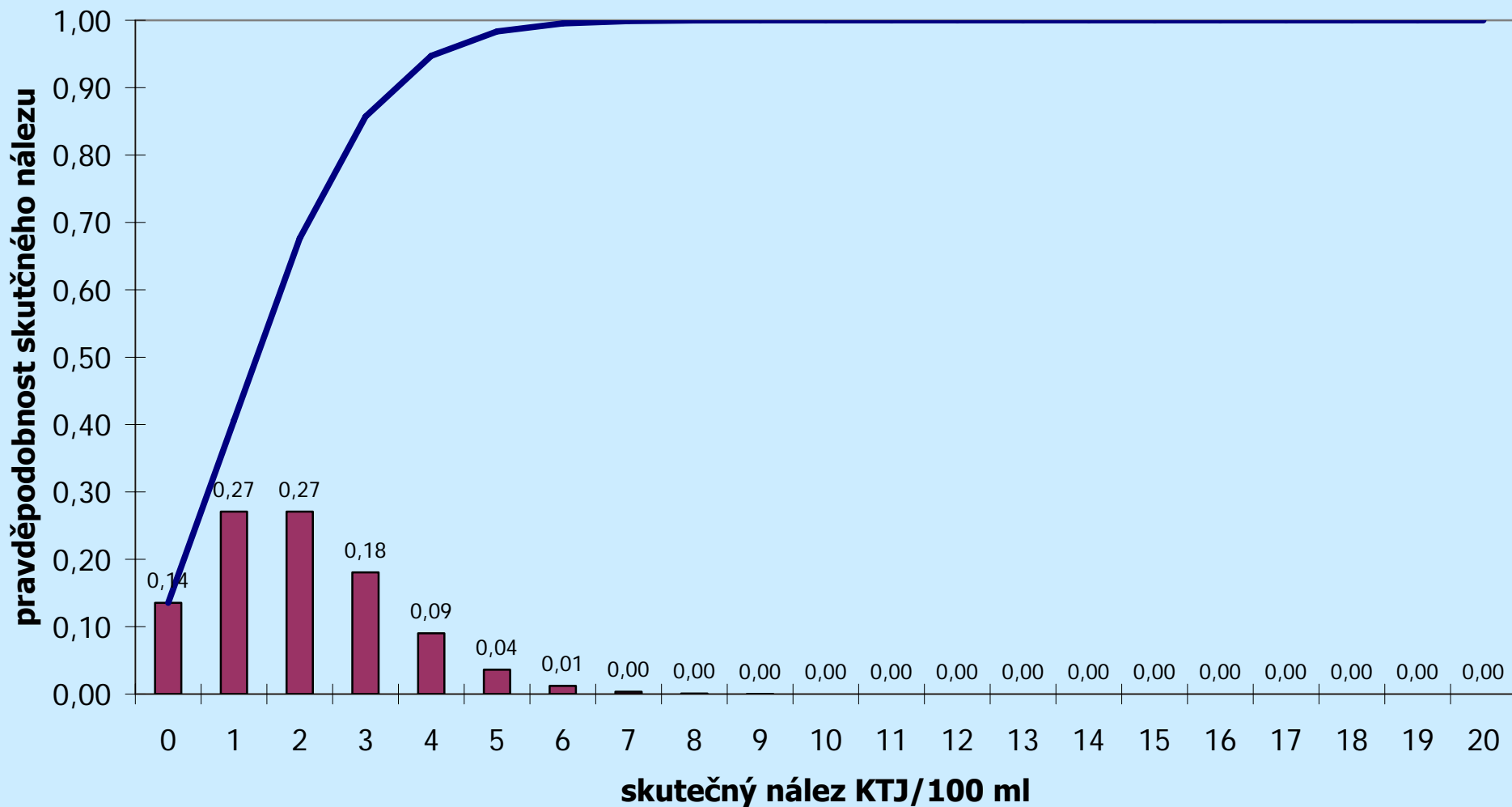
Střední hodnota - 4 KTJ/100 ml

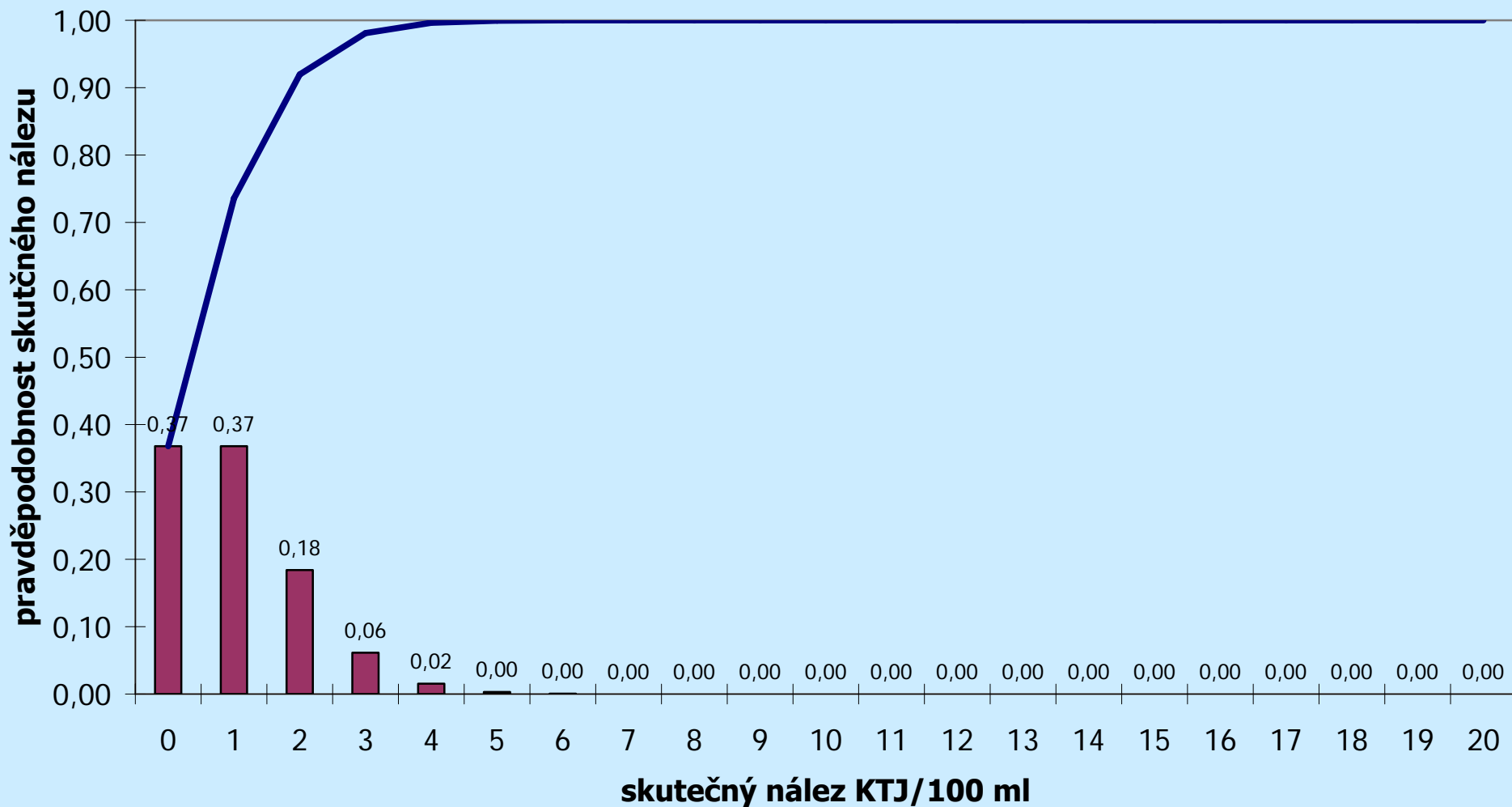
Střední hodnota - 3 KTJ/100 ml

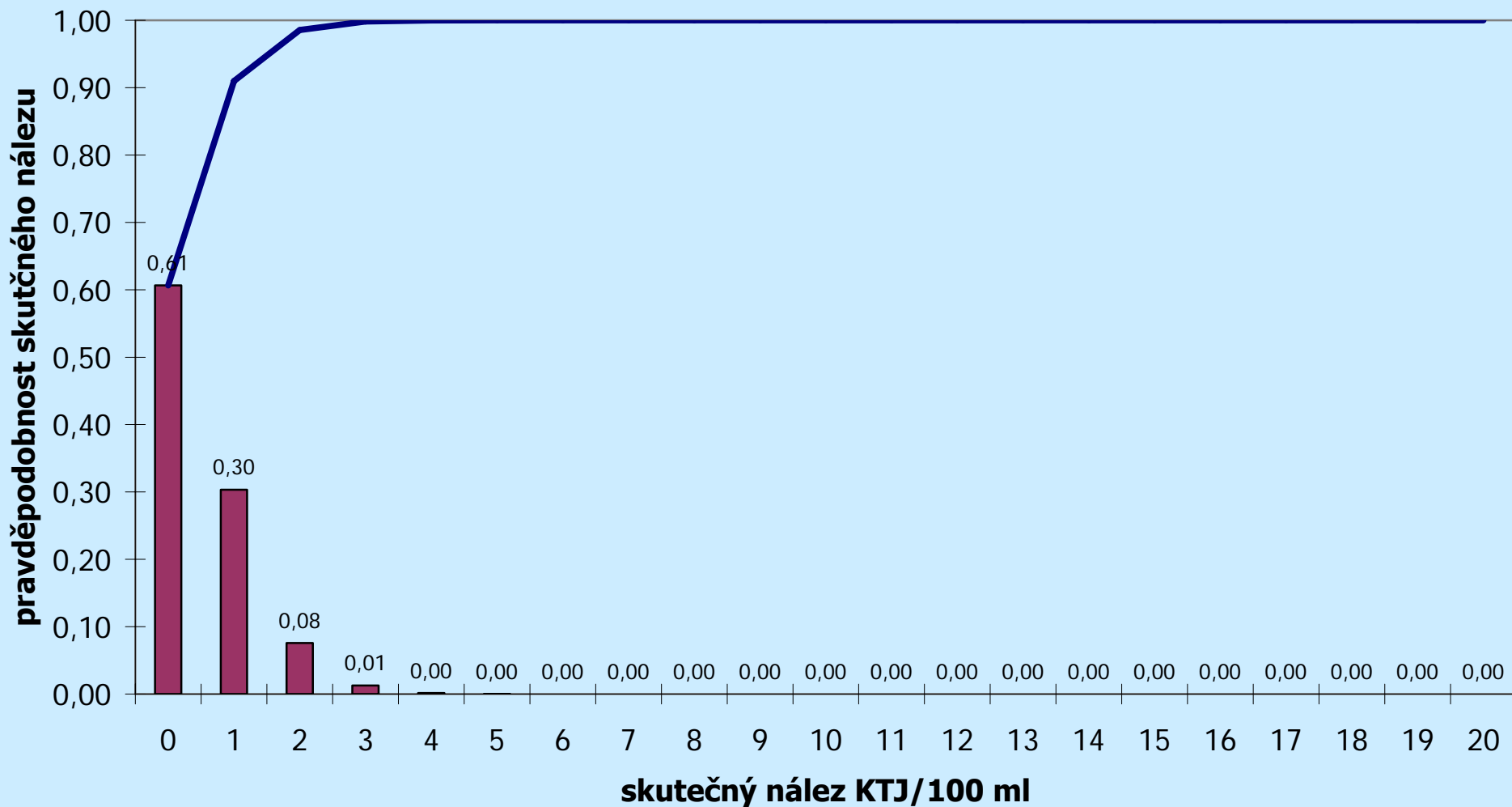
Střední hodnota - 2 KTJ/100 ml

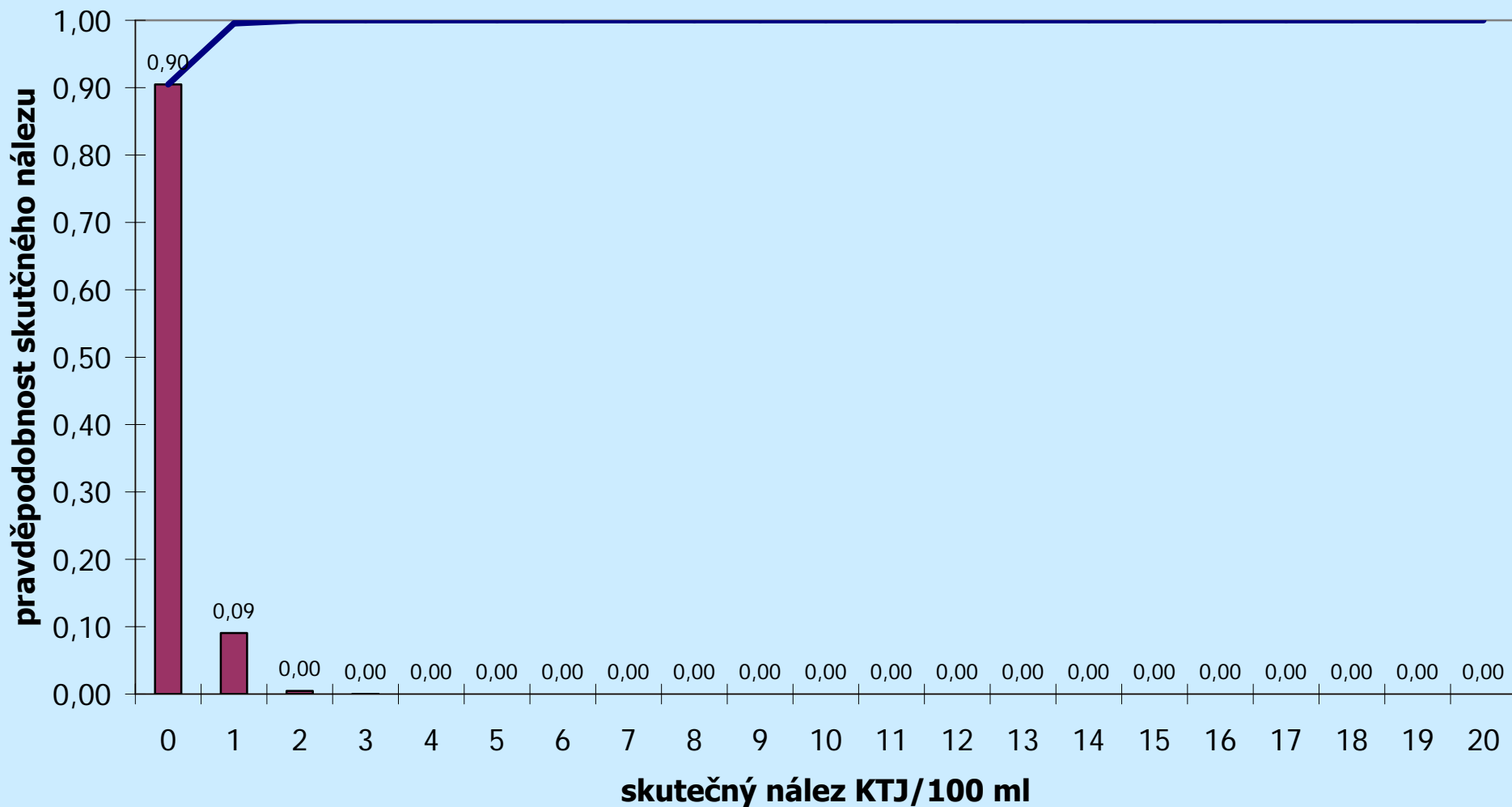
Střední hodnota - 1 KTJ/100 ml

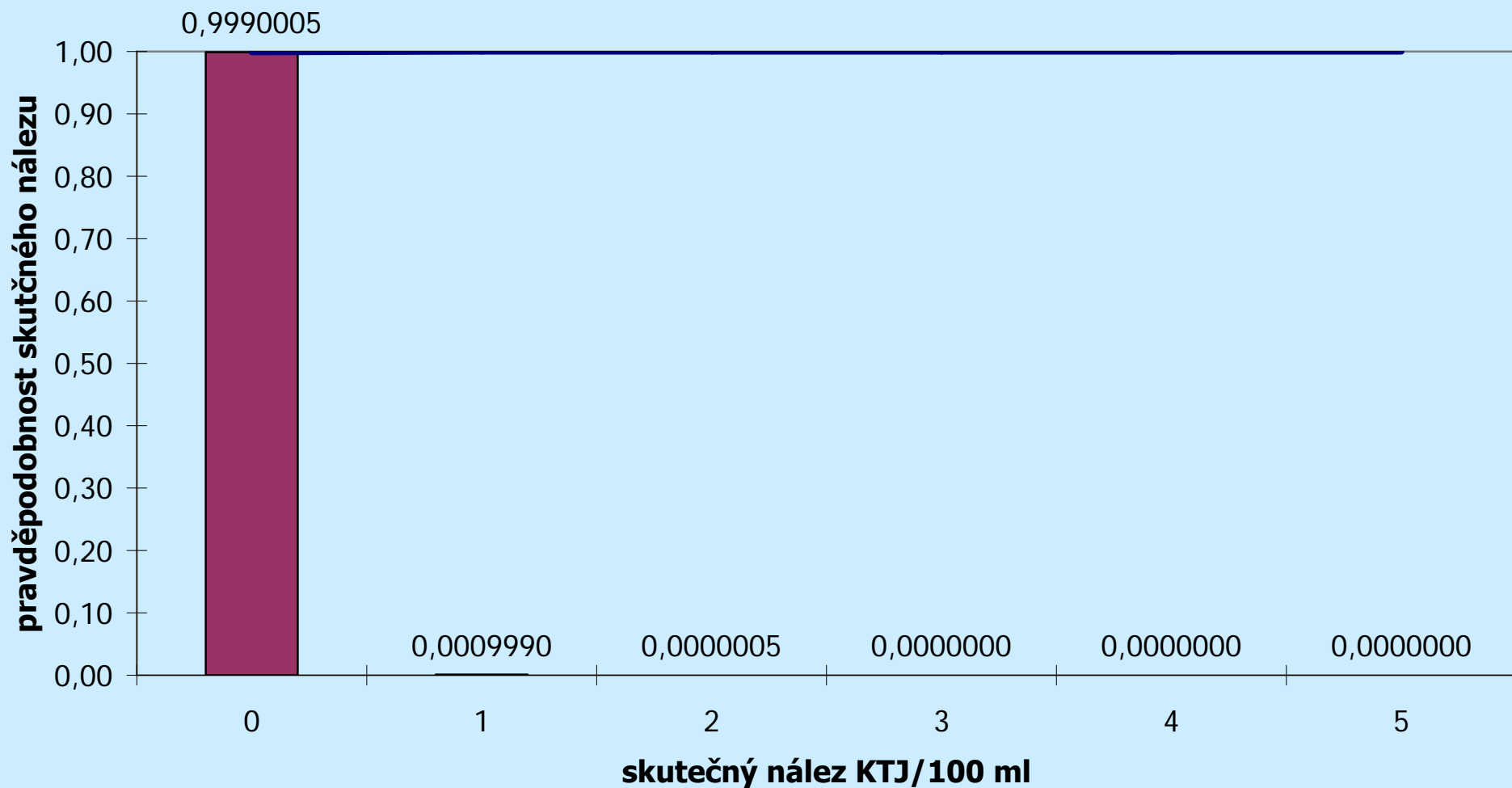
Střední hodnota - 0,5 KTJ/100 ml

Střední hodnota - 0,1 KTJ/100 ml

**Střední hodnota - 0,001 KTJ/100 ml
= 1 KTJ/100 l**

Náhodná distribuce (Poissonova)

0 – 7 KTJ (v praxi je větší než náhodná)

Tillet, Lightfoot, 1995

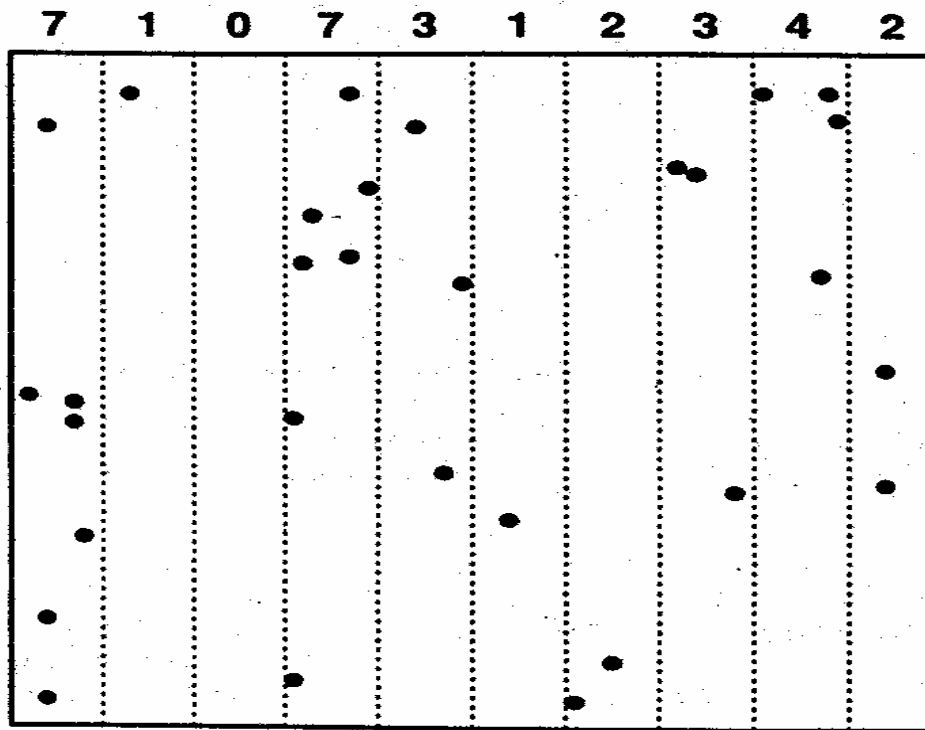

Figure 1. Random distribution of 30 organisms in 10 subsamples of water

fenomén CLUSTERING

tvorba shluků, chomáčů atd.

Gale, 1996, UK

celkové počty koliformů, vodárny UK, 1991

<u>% vzorků:</u>	<u>denzita:</u>
80,1	0 / 100 ml
3,8	1 / 100 ml
7,4	> 10 / 100 ml
2,1	> 100 / 100 ml

log - normální rozdělení hodnot

podobně uvádí: Christian, Pipes, USA, (1983) pro CPM a koliformy,
Maul et al., Metz, Francie, (1985) pro CPM

Jaký objem vzorku vyšetřit ???

Vyhlášky MZ ČR:

- stanoví limity [KTJ/ objem]
- stanoví metody pro odběr a vyšetření
  - specifické podmínky přímo ve vyhlášce
  - odkaz na normalizované postupy

Výslovně neuvádí, jaký objem se má vyšetřit !!

Vyjadřování výsledků rozborů

Přepočty z různých objemů

(sledovat jednotlivé normy)

Přepočty výsledků z různých objemů

Nenulové počty:

matematicky -

$$4 \text{ ml} = 400 / 100 \text{ ml} = 4000 / 1$$

Lépe:

dodržet ČSN ISO 8199, (8.4.) (předpoklad - pro ředění i MF jsou **dvě** vhodná ředění či objemy k dispozici)

Nulové počty:

$$0 / \text{ml} = < 100 / 100 \text{ ml}$$

$$[0 / \text{ml} = < 1 / \text{ml}] \quad \text{dle ISO /DIS 8199}$$

Přepočty výsledků z různých objemů

KVP – povrchové vody :

požadavek limitů = na 100 ml

technicky nereálné vyšetřit celý objem !!!

Řešení: - dodržet ČSN ISO 8199, (8.4.)

- metody koncipované na principu MPN
(Colilert, Enterolert, Microplate E. coli ,
Microplate Enterococcus – ČSN EN ISO 9308-3
a ČSN EN ISO 7899-1)

umožní vyšetřit široké rozpětí objemů vody

přepočty výsledků z různých objemů

Vliv na konečný výsledek:

MF - 100 ml = 50 KTJ

- 10 ml = 5 KTJ

1 KTJ

20 KTJ (cluster – shluk)

Dodržet zásady očkování dle ČSN ISO 8199, bod 8.2.3.
a 8.2.5.; provedení výpočtu dle 8.4.

+ normy pro jednotlivá stanovení ukazatelů

= dosáhnout statisticky spolehlivé počty